

Маргарита Оксанич
(Кіровоград)

ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ НАСЛІДКУ В МОВІ СЕРЕДНЬОВЕРХНЬОНІМЕЦЬКОГО ПЕРІОДУ

Розглядаються формально-синтаксичні характеристики підрядних речень наслідку, функціонування, варіативність сполучників наслідку та основні моделі порядку слів із ними в мові середньовірхньонімецького періоду.

Ключові слова: порядок слів, поліфункціональність, сполучник, підрядне речення, структурна варіативність, наслідковий зв'язок.

Рассматриваются формально-синтаксические характеристики подчиненных предложений следствия, вариативность союзов следствия и основные модели порядка слов с ними в языке средневерхненемецкого периода.

Ключевые слова: порядок слов, полифункциональность, союз, подчиненное предложение, структурная вариативность, следственная связь.

The paper focuses on formal, functional, and syntactic peculiarities of clauses of result in Middle High German, as well as main word-order patterns, and conjunctions of result variation in the mentioned period.

The development of clauses of result in German has not been the object of special analysis so far, their interpretation on syntactic and semantic levels also has not been enough investigated. Thus, the necessity of exploring common and differentiating features of functioning of clauses of result in Modern and Middle German makes the research topical.

The analysis of the Middle High German record "The Nibelungenlied" let to define different word-order models in clauses of result in which the tendency to fix word-order and frame construction, peculiar to Modern German, is being observed. On the other hand, though mainly being similar to modern sentence structure, clauses of result in Middle High German demonstrate frequent cases of deviation from the norm.

The final and middle positions of the predicate in clauses of result are fixed in 9,3% and 90,3% accordingly. The free word-order in the researched clauses is attested in the chosen period, at the same time showing the tendency to fix the predicate mostly in the final position. In

compound clauses of result the finite verb tends to be fixed on the second position being in contact with a conjunction. A compound predicate appears to deviate the frame construction, the latter being peculiar to modern German.

Key words: *word-order, polyfunctional, conjunction, subordinate clause, structural variation, resultative relation.*

Синтаксис германських мов привертає увагу як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Проблеми синтаксичної будови мови викликають інтерес дослідників, які вивчають у межах науковій парадигми мови як у синхронному [3; 12; 13], так і в діахронному аспектах [2; 4; 6; 8; 10; 14; 15; 18; 19; 26; 22; 23; 26; 29; 30; 31; 32].

Виявлення закономірностей будови граматичних підсистем [Буніятова], зокрема з метою встановлення формальних, семантичних і функціональних характеристик окремих граматичних одиниць [7; 8; 10; 14; 16; 9] і граматичних універсалій [12], дозволяє вийти на якісно вищий рівень узагальнень для пояснення еволюційних процесів в системі мови.

Попри велику кількість праць, присвячених складним реченням і їх характеристикам у синхронному та діахронному планах, динаміка розвитку підрядних речень наслідку в їх історичній перспективі в німецькій мові дотепер не стала об'єктом спеціального лінгвістичного дослідження. Недостатньо висвітленою залишається репрезентація цього мовного явища на синтаксичному та семантичному рівнях.

Зазначене вище, а також нагальність з'ясування спільних і відмінних рис функціонування підрядних речень наслідку в сучасній та середньовіснійнімецькій мові зумовлює **актуальність** нашого дослідження.

Об'єктом статті є підрядні речення наслідку, відібрані з пам'ятки середньовіснійнімецького періоду „Лісня про Нібелунгів”.

Предмет дослідження — формально-синтаксичні особливості вищезазначених граматичних одиниць. За **метою** ми ставимо визначити формально-синтаксичні та семантичні характеристики речень з наслідковим зв'язком шляхом з'ясування сполучників наслідку в середньовіснійнімецькій період.

Традиційно складні речення розглядають як поєднання двох (або більше) підрядних речень засобами сполучників або сполучних слів у нове синтаксичне утворення, частини якого

взаємодіють. Одна з частин може зазнавати суттєвих структурних змін або мати структурну організацію, не властиву простому реченню [20, с. 395].

У сучасній німецькій мові складні речення можуть виражатися двома граматичними структурами: 1) складносурядні речення з формально незалежними частинами (паратакис): 2) складнопідрядні речення з головною та підрядною частинами (гіпотакис). Відмінності цих моделей складного речення ґрунтуються на структурно-граматичних особливостях, а також на різноманітних змістовних і логічних відношеннях між частинами складного речення [21, с. 380].

В основі сурядних відношень лежить таке усвідомлення зв'язків між явищами реального світу, яке встановлює рівноправність, незалежність одного по відношенню до іншого [1, с. 262; 5, с. 297; 28, с. 236]. А. П. Загнітко вказує на те, що складносурядними реченнями слід вважати речення зі структурно автономними предикативними частинами, що характеризуються внутрішнім вираженням предикативності і міжчастинною взаємодією, яка відображена формальними репрезентантами і внаслідок якої утворюється функціонально комунікативна цілісність [7, с. 338]. Складносурядні речення поділяють на основі логічних відношень між частинами складного речення, зокрема на складносурядні речення з наслідковим зв'язком [28, с. 323].

За визначенням О. С. Ахманової, складнопідрядні речення – це різновид складного речення, що характеризується синтаксичною нерівноправністю його складових, синтаксичною залежністю підрядного речення від головного [3, с. 429]. Більш повне визначення складнопідрядного речення дає В. М. Ярцева, на думку якої складнопідрядне речення – це синтаксична конструкція, що утворюється шляхом поєднання декількох (мінімум двох) речень на основі сполучникових зв'язків підпорядкування або безсполучникового зв'язку [20, с. 479].

У сучасній німецькій мові речення, які виражають наслідкові відношення, існують у двох типах: складносурядні з контактним розташуванням сполучника та присудка [28, с. 323] та складнопідрядні з фінальною позицією *verbum finitum*. Останні вводяться в сучасній німецькій мові сполучниками *so dass*, *dass*, *als dass* [17, с. 198; 25, с. 1089; 27, с. 188]. Підрядні речення наслідку

завжди розташовуються в постпозиції щодо головного речення й детермінуються в основному прикметником або прислівником головного речення, які слугують предикативом або обставиною [17, с. 198].

Згідно з проведенням компонентним аналізом пам'ятки середньовісньонімецького періоду „Пісня про Нібелунгів”, були виділені підрядні речення наслідку, які демонструють різні типи порядку слів. Для унаочнення того факту, що в середньовісньонімецькій мові вищезначеним сполучникам *so dass, dass, als dass* відповідали сполучники *daz, so daz* [33] проаналізуємо приклади (1-3):

(1) *Er slvoc den Tenemarche daz er strvchen began* (*Nibelungenlied, 2100,4*). „Він так вдарив датського героя, що той почав спотикатися”.

Приклад (1) демонструє розташування підрядного речення наслідку, маркованого сполучником *daz*, у постпозиції щодо головного речення. Підмет підрядного речення *er* розташовується контактено зі сполучником *daz*, а складений присудок *strvchen began* займає фінальну позицію. Такий порядок слів властивий підрядним реченням наслідку сучасної німецької мови, які вводяться сполучником *dass*. Структура, що специфікується дистантним розташуванням головних членів підрядного речення з фінальною позицією присудка, відображає основні тенденції розвитку синтаксичних структур середньовісньонімецького періоду з поступовим розвитком фіксованого порядку слів та закріпленням рамкової конструкції.

Хоча більшість речень із наслідковим зв'язком мають структури, схожі з такими в сучасній німецькій мові, порушення порядку слів трапляються досить часто. Так, у процесі нашого дослідження були виявлені підрядні речення наслідку зі сполучником *daz* (2), які мають інший порядок розташування компонентів, ніж у прикладі (1):

(2) *Dem vogete von den Sahsen was daz wol geseit sin bruder was gevangen daz was im harte leit* (*Nibelungenlied, 0210,1-0210,2*). „Судді з Саксонії було добре відомо, що його брата схопили, тому він був розлючений”.

У прикладі (2) підрядне речення наслідку марковане сполучником *daz* і розташовується в постпозиції щодо головного речення. Присудок підрядного речення *was* займає медіальну

позицію й розташовується контактено зі сполучником *daz*. Отже, приклад (2) демонструє порядок слів, типовий для складно-сурядних речень із наслідковим зв'язком, які у сучасній німецькій мові вводяться сполучником *darum*.

Згідно з підрахунками у досліджуваній пам'ятці, підрядні речення наслідку, які вводяться сполучником *daz*, складають 13,8% (8 одиниць) із загальної кількості (58) проаналізованих одиниць. У відсотковому відношенні кількість речень зі сполучником *daz*, які демонструють вільний та сталий порядок слів, суттєво різняться. Так, співвідношення становить 87,5% підрядних речень з медіальною позицією присудка та 12,55% з фінальною позицією присудка. Таким чином, хоча підрядні речення і демонструють тенденцію до сталого порядку слів, вільний порядок слів у підрядних реченнях наслідку зі сполучником *daz* трапляється ще досить часто в досліджуваній період.

Проаналізуємо приклад (3), який унаочнює вживання сполучника *so daz*:

(3) ... *daz si uns da sehen schiere daz tv man in bekant so daz unser burge vride mvzen han* (*Nibelungenlied*, 0164,2-0164,3). „Дозвольте посильним прибути в нашу країну, щоб вони нас недовзі побачили, і познайомтеся з ними, так щоб наші мешканці були задоволені”.

Підрядне речення наслідку у прикладі (3) у постпозиції щодо головного марковане сполучником *so daz*. Підмет *unser burge han* розташовується контактено зі сполучником *so daz*. Присудок *mvzen han* розташовується у фінальній позиції підрядного речення. У досліджуваній пам'ятці кількість підрядних речень наслідку зі сполучником *so daz* становить (1) одиницю (1,8%) із загальної кількості (58) проаналізованих одиниць. Отже, показовий той факт, що сполучник *so daz* має низьку частотність уживання у досліджуваній період. Беручи до уваги те, що сполучник *daz* усе ще зберігає в середньовіснійнімецькій період свою поліфункціональність [2, с. 67, 106; 10, с. 157; 18, с. 47—53, 61; 30, с. 156—157], а сполучники з чітким диференційованим значенням лише починають зароджуватися, ми стверджуємо, що сполучник *so daz* не набув ще в середньовіснійнімецькій період широкого застосування, тому що значення наслідку передавав в основному сполучник *daz*, про що свідчать результати дослідження.

Порівняння прикладів (1-3) дає підстави стверджувати, що порядок слів, який демонструють вищенаведені приклади, характеризується варіативністю. Згідно з нашими спостереженнями, підрядні речення наслідку зі сполучником *daz* демонструють порядок слів підрядних речень, як у (1) та (3), та сурядних речень, як у прикладі (2).

У сучасній німецькій мові в головному реченні можуть вживатися різноманітні кореляти, найуживаніший з яких — корелят *so* [17, с. 198; 27, с. 196]. Найчастіше *so* посилається на прикметник або прислівник у головному реченні й розташовується перед ними [27, с. 196]. Проведений текстовий аналіз засвідчив, що в середньовіснійнімецькій період у реченнях з наслідковим зв'язком головне речення могло містити корелят *so*, як і у сучасній німецькій мові, при цьому підрядне речення маркувалося сполучником *daz*, що ілюструє приклад (4):

(4) *Wir entsliezen si so wite daz wir dar fvre gan (Nibelungenlied, 2046,3). Ми відкриємо її так потужно, що можна буде потрапити на свіже повітря*".

Приклад (4) демонструє розміщення підрядного речення наслідку в постпозиції щодо головного речення. Сполучник *daz* поєднує підрядне речення з головним. При цьому спостерігаємо в головному реченні використання корелята *so*. Підмет підрядного речення *wir* розташовується контактено зі сполучником *daz*, присудок *gan* займає фінальну позицію. Отже, порядок слів у прикладі (4) відображає властивий підрядному реченню сучасної німецької мови.

Корелят *so* в головному реченні уживається в досліджуваній період поодинокі й складає лише 1,85 % із загальної кількості (58) проаналізованих одиниць. Іноді цей корелят може передувати сполучнику *dass* і розташовуватися з ним контактено в підрядному реченні [17, с. 198], як у вищенаведеному прикладі (3).

Як зазначалося, перший тип речень за своєю структурою може характеризуватися як фіксованим, так і вільним порядком слів. У нашому дослідженні виявлено вищезазначений вид сурядних речень, які вводяться сполучниками *darvmbe* та *des*, як це демонструють приклади (5-9). Таким реченням наслідку зі сполучником *darvmbe* притаманне контактне розташування *darvmbe* з відмінюваною частиною присудка (приклад 5):

(5) *Iv ist daz wol geseit ich han vil hoher mage **darvmbe** ist mir so leit daz mich die so selten rvchent hie gesehn (Nibelungenlied, 1430,1-1430,3).* „Вам добре відомо, що я маю кращих друзів, тому мені дуже прикро, що вони так рідко відвідують мене у моїй країні”.

У прикладі (5) маємо сурядне речення з наслідковим зв'язком, яке вводиться сполучником *darvmbe*. Присудок *ist* у медіальній позиції розташовується контактено зі сполучником *darvmbe*. Аналогічний порядок слів притаманий складносурядним реченням сучасної німецької мови, які маркованим сполучником *darum*.

Розглянемо розташування складеного присудка у прикладі (6):

(6) *Des gie den helden not **darvmbe** mvsin degene side chiesen den tot (Nibelungenlied, 0172,3-0172,4).* „Це спричинило героям горе, тому лицарі мусили невдовзі побачити смерть”.

Приклад (6) ілюструє медіальну позицію складеного присудка. Фінітне дієслово *mvsin* розташовується контактено зі сполучником *darvmbe*, а незмінювана частина присудка *chiesen* займає медіальну позицію, при цьому не утворюючи рамкової конструкції, тобто відбувається порушення рамки. Структура конструкції, що специфікується дистантним розташуванням елементів, відображає основні тенденції розвитку синтаксичних структур середньовісньонімецького.

Приклад (6) унаочнює вільний порядок слів у досліджуваній період у реченнях з наслідковим зв'язком, проте розвивалася тенденція до чіткого закріплення членів речення.

Аналіз речень із наслідковим зв'язком у середньовісньонімецький період дав змогу простежити вживання сполучника *des* та порядок слів, властивий реченням, поданим нижче у прикладах (7-9).

(7) *Wat die allerbesten die ieman bevant die treit man zallen citen in Prvnh' lant **des** suln wir richiv chleider vor der frowen tragen daz wirs iht habn scande (Nibelungenlied, 0352,1-0352,4).* „За всіх часів у країні Брумхільди носили найкращі сукні, тому дозвольте нам носити перед дамами гарне вбрання, щоб нам не було соромно.”

(8) *Fvr alle die si chomen die mvsen in des iehen daz si ze der werlde haeten schoners niht gesehn **des** mohten si sie gerne da ze hove tragen (Nibelungenlied, 0378,1-0378,3).* „Усі мусили визнати, що вони ніде на землі не бачили кращого вбрання, тому герої хотіли віднести його до двору”.

Приклади (7-8) демонструють нам, що складені присудки утворюють рамкову конструкцію, властиву сучасній німецькій мові. Характерне контактне розташування відмінюваної частини присудка зі сполучником *des*.

Розглянемо такий приклад (9):

(9) *Er ist ein chunic rich des gan ich im ze minnen die schonen magt lobelich (Nibelunegnlid, 0628,3-0628,4). „Він багатий король, тому я віддав йому у дружини найгарнішу жінку”.*

Приклад (9) містить речення з наслідковим зв'язком, приєднане сполучником *des*. У прикладі (9) присудок *gan* розташовується контактено зі сполучником *des*. Підмет *ich* розміщується контактено з присудком *gan* у медіальній позиції. Такий порядок членів речення відображає структуру сурядних речень з наслідковим зв'язком у сучасній німецькій мові.

Таким чином, встановлено 24 речення (41,3%) із наслідковим зв'язком, маркованих сполучником *des*, із загальної кількості (58) проаналізованих одиниць. При цьому у відсотковому співвідношенні із загальною кількістю речень з рамковою конструкцією 60% складають речення зі збереженням рамки, а 40% мають порушення рамки. Речення з простим присудком складають 58,4%. Він розташовується контактено зі сполучником *des*. Отже, у реченнях з наслідковим зв'язком, які марковані сполучником *des*, поступово закріплюється друга позиція фінітної форми складеного присудка. Позиція незмінюваної форми складеного присудка характеризується варіативністю розташування, адже йому властива як фінальна, так і медіальна позиції.

При цьому зазначимо, що на синтаксичному рівні приклади (1—4) є підрядними реченнями, а приклади (5—9)—сурядними. При порівнянні прикладів (5—9) показовим є той факт, що маркер підрядного речення не впливає на порядок розташування елементів останнього, а саме приклади (7—8), які марковані сполучником *des*, демонструють фіксований, а приклад (6) вільний порядок слів. У досліджуваному фактологічному матеріалі виявлено, що місце фінітного дієслова в підрядних реченнях наслідку зі сполучниками *darumbe* та *des* чітко визначено й знаходиться на другому місці після сполучника (приклади 6—8).

Розташування присудка у фінальній позиції та у медіальній позиції у реченнях із наслідковим зв'язком зафіксовано у

співвідношенні 9,3% у фінальній позиції та 90,3% у медіальній. Відповідно до своїх синтаксичних функцій речення з наслідковим зв'язком демонструють різний порядок слів. Вони характеризуються вільним порядком слів, але дедалі більше проявляють тенденцію до закріплення фінітного дієслова у фінальній позиції. Сурядні речення з наслідковим зв'язком тяжіють до закріплення фінітного дієслова на 2-ому місці, розташовуючись контактено зі сполучником. Складений присудок проявляє порушення рамкової конструкції, нехарактерної для сталого порядку слів, притаманного сучасній німецькій мові.

Проведений аналіз дозволив уточнити статус підрядних речень і варіативність сполучників наслідку. Розроблені положення перспективні для подальшого аналізу складних речень з іншими підрядними частинами в аспекті мови і мовлення.

Список літератури

1. Абрамов Б. А. Теоретическая грамматика немецкого языка. Сопоставительная типология немецкого и русского языков / Б. А. Абрамов. – М. : Владос, 2001. – 288 с.
2. Адмони В. Г. Исторический синтаксис немецкого языка / В. Г. Адмони. – М. : Высшая школа, 1963. – 335 с.
3. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – М. : Советская энциклопедия, 1969. – 608 с.
4. Буніятова І. Р. Еволюція гіпотаксису в германських мовах (IV-XIII ст.) : монографія / І. Р. Буніятова. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2003. – 327 с.
5. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови / І. Р. Вихованець. – К. : Наукова думка, 1992. – 222 с.
6. Гухман М. М. История немецкого литературного языка. IX–XV вв. / М. М. Гухман, Н. Н. Семенюк. – М. : Наука, 1983. – 200 с.
7. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови. Синтаксис. / А. П. Загнітко. – Донецьк : ДонНУ, 2001. – 662 с.
8. Кацкова Т. А. Сложноподчиненное предложение с придаточным определительным в средневерхненемецком языке : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. филол. наук : спец 10.02.04/ “Германские языки” / Т. А. Кацкова. – Л., 1975. – 18 с.
9. Кибрик А. А. Функциональные и когнитивные теории // Современная американская лингвистика: Фундаментальные

направления/ А.А. Кибрик, В.А. Плунгян; [под ред. А. А. Кибрика, И. М. Кобозевой и И. А. Секериной]. – Изд. 3-е, стереотипное – М. : Едиториал УРСС, 2006. – С. 276–339.

10. Куркина А. А. Сложные предложения с причинными отношениями в древневерхненемецком языке. Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Министерство просвещения РСФСР. / А. А. Куркина. – Ленинградский государственный педагогический институт имени А. И. Герцена. – Л., 1966. – 19 с.

11. Москальская О.И. Проблемы системного описания синтаксиса (на материале немецкого языка) / О. И. Москальская. – М.: Высшая школа, 1974. – 175 с.

12. Почепцов Г. Г. Конструктивный анализ структуры предложения / Георгий Георгиевич Почепцов. – К. : Вища школа, 1971. – 192 с.

13. Приходько А. М. Складносурядне речення у формально-граматичному аспекті // Вісник Запорізьк. держ. ун-ту. Філологічні науки. – Запоріжжя : ЗДУ, 2002. – № 1. – С. 116-124.

14. Семененко Г. М. Порядок слів як засіб синтаксичного зв'язку в складнопідрядному реченні / Г. М. Семененко. // Проблеми семантики слова, речення та тексту: збірник наукових статей. / відп.ред. Корбозерова. – К. : КДЛУ, 2001. – Вип. 5 – С. 159–163.

15. Смирницкий А. И. Синтаксис английского языка / Александр Иванович Смирницкий. – М. : Изда-во иностр. лит., 1957. – 286 с.

16. Снісаренко І. Є. / Інфінітивна конструкція з прийменником for у середньоанглійській мові: семантика та функціонування : дис... канд. філол. наук : 10.02.04 І. Є. Снісаренко. – К., 2002. – 199 с.

17. Солонцова Л. П. / Theoretische Grammatik zum ersten Mal: Einstiegkurs// Теоретическая грамматика немецкого языка : учебник для студентов языковых специальностей на немецком языке. – Павлодар : ПГПИ, 2013. – 240 с.

18. Строева-Сокольская Т. В. Развитие сложноподчиненного предложения в немецком языке/ Т. В. Строева-Сокольская. – Л. : Ленингр. гос. ун-та, 1940. – 106 с.

19. Шубик С. А. Порядок слов в древневерхненемецком языке (Место глагола в повествовательном предложении) : автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Академия наук СССР / С. А. Шубик. Ленинградское отделение института языкознания. – Л., 1964. – 20 с.

20. Ярцева В. Н. / Лингвистический энциклопедический словарь / В. Н. Ярцева. – М. : Советская энциклопедия, 1990. – 495 с.
21. Arsenjewa V. G., Grammatik der deutschen Sprache/ V. G. Arsenjewa, I. A. Ziganowa. – СПб. : Союз, 2012. – 480 с.
22. Behagel O. Deutsche Syntax/ J- Behagel. Bd. III. – Heidelberg : Carl Winters Universitätsbuchhandlung, 1928. – 322 S.
23. Delbrück B. Germanische Syntax. / D.B. Delbrück. V. – Leipzig, 1919.
24. Duden / Duden. Grammatik der deutschen Gegenwartssprache (Der große Duden, Bd.4), bearbeitet von Paul Grebe, 2. Auflage. Mannheim 1966.
25. Duden / Duden die Grammatik. 8. überarb. Auflage, Mannheim. Dudenverlag, 2009.
26. Ebert, Robert Peter / Robert Peter Ebert. Historische Syntax des Deutschen (Sammlung Metzler 167). – Stuttgart, 1978.
27. Erben J. / J. Erben. Abriß der deutschen Grammatik, 7. Auflage. Berlin. 1964.
28. Moskalskaja O. I. / J. S. Moskalskaja. Grammatik der deutschen Gegenwartssprache: Учебник для студентов высших учебных заведений / О. И. Москальская. – М.: Академия, 2004. – 352 с.
29. Moser H. / H. Moser. Deutsche Sprachgeschichte. Mit einer Einführung in die Fragen der Sprachbetrachtung. Stuttgart: Curt E. Schwab GmbH, 1955. - 217 S.
30. Paul H. / H. Paul. Mittelhochdeutsche Grammatik. 16 Aufl. Fortgeführt v. E. Gierach. Bearbeitet v. L. E. Schnitt. Die Satzlehre v. O. Behagel. Halle/S., 1953
31. Reis H. / H. Reis. Über althochdeutsche Wortfolge // Zeitschrift für deutsche Philologie. – 1901. – Bd. 33. – S. 220-229.
32. Tschirch F. / F. Tschirch. Geschichte der deutschen Sprache. I. Die Entfaltung der deutschen Sprachgestalt in der Vor- und Frühzeit; Erich Schmidt Verlag; 2. Auflage, Berlin 1966.
33. Weinhold K. / K. Weinhold. Kleine Mittelhochdeutsche Grammatik. Fünfte Auflage – Wilhelm Braumüller Universitäts-Verlagsbuchhandlung, Gesellschaft M. B. H., 1919.
34. Zifonun G., Hoffmann L., Strecker B. / G. Zifonun, L. Hoffman, B. Strecker. Grammatik der deutschen Sprache (in 3 Bänden). – Berlin, N. Y.: de Gruyter, 1997. – 2569 S.